



Попадюк Микола Миколайович
вчитель Чернівецької гімназії №3,
координатор та тренер освітніх програм
poradiukmykola@gmail.com

Чи варто в Україні впровадити подвійне громадянство?

“Громадянство - це жорстка професія, яка зобов'язує громадянина формувати власну обгрунтовану думку та відстоювати її”

*- Марта Геллхорн, Вибрані листи -
американська письменниця,
журналістка, військова кореспондентка [2]*

Вступ

В наші дні під впливом глобалізаційних процесів все частіше постає питання доцільності подвійного громадянства. Подвійне громадянство - це такий тип громадянства, при якому особа одночасно є громадянином\кою у двох різних країнах, при цьому набуває відповідні права та обов'язки. У країнах світу встановлені різні правила стосовно подвійного громадянства.

Громадянство для людини має принципове значення, оскільки визначає її політичний і соціальний статус, впливає на матеріальне й духовне благополуччя.

Існує кілька способів отримання подвійного громадянства, найпоширенішими з них є:

- автоматичне набуття громадянства, наприклад, дитина, яка народилася на території США від батьків з громадянством інших країн, буде громадянином США та громадянином країни, з якої походять її батьки.

- набуття громадянства шляхом укладення **шлюбу**, що передбачає складний та спеціалізований юридичний процес, що регулюється законодавством лише окремих країн, наприклад, Швеції, США чи Франції.

- набуття громадянства особою внаслідок розпаду держав та перерозподілу територій. Наприклад, коли колишні громадяни Радянського союзу після його розпаду у 1991 р. стали громадянами окремих новостворених національних держав [3].

Однак важливо зазначити, що не всі країни за своїми **законами** дозволяють людям стати **біпатридами**. Наприклад, часто після того як людина проходить процес **натуралізації** вона може бути позбавлена свого попереднього громадянства.

Незважаючи на те, що люди можуть отримати багато переваг від цього, часто бажаного, статусу, є також ряд недоліків, які необхідно враховувати.

Досвід іноземних країн та України

Питання подвійного громадянства сягає у давнину історії, але політичні потрясіння, кліматичні зміни, розпади великих держав у XX і XXI ст. ще більше підвищили інтерес до врегулювання питання біпатризму та оновлення підходів до інституту громадянства загалом. До того ж, суперечки щодо поводження з біпатридами часто породжували серйозні конфлікти у двосторонніх відносинах XIX - початку XX століть [4].

Сьогодні підходи у країнах світу досить суттєво відрізняються один від одного - як повідомляють фахівці німецького медіаресурсу Deutsche Welle, існують два базових принципи, що визначають право на отримання громадянства:

- територіальний принцип, відомий як Jus soli (лат. - "право землі"): всі діти, що народилися на території цієї держави, мають право на отримання американського громадянства, що діє, наприклад, у США;

- "принцип крові", що характерний, наприклад, для Німеччини чи Китаю. Ці держави діють на основі Jus sanguinis (лат. - "право крові"), що враховує походження дитини: громадянство ФРН отримує не той, хто народився на території однієї з 16 федеральних земель, а той, у кого хоча б один з батьків має німецьке громадянство. А ось у Китаї людині без китайського коріння вкрай важко було б отримати громадянство, та й подвійне громадянство в Китайській Народній Республіці (КНР) законодавчо заборонено [6].

Відповідно до матеріалів Міжнародного центру перспективних досліджень (МЦПД), країни, які дозволяють подвійне громадянство, роблять це з різних мотивів та за різних умов. В окремих випадках права осіб з подвійним громадянством обмежуються:

- в Єгипті чи Вірменії особи із подвійним громадянством не можуть бути обраними до парламенту;

- Іспанія ж має ряд двосторонніх угод із країнами Латинської Америки з питань подвійного громадянства;

- на пострадянському просторі подвійне громадянство дозволено в Російській Федерації;

- близько 75-80 країн світу не визнають подвійного громадянства, і більшість з них розташовані в Африці та Азії [8].

Загалом у Європі існують різні погляди щодо біпатризму, наприклад:

- з одного боку, дуже поширеним є отримання подвійного громадянства Монако чи Андорри для громадян Франції, Бельгії чи Іспанії;

- з іншого боку, для громадян Швеції отримання іншого громадянства означає автоматичну втрату шведського громадянства;

- окрім цього, існують також країни де поліпатризм не заборонений, але і не дозволений, серед таких країн Італія [5].

Що стосується українських реалій, то Стаття 4 Конституції проголошує, що в Україні існує єдине громадянство, підстави для набуття чи втрати якого визначаються законом [9]. Закон зі свого боку передбачає, що в разі добровільного набуття громадянства іншої держави громадянин втрачає український паспорт. Але це не слід розглядати як заборону подвійного громадянства, оскільки втрата громадянства України не відбувається автоматично з набуттям громадянства іншої держави – для цього потрібен окремий указ президента. Щоправда, існує **санкція** за приховування факту набуття громадянства іншої країни. Це штраф, який дорівнює від 10 до 30 неоподаткованих мінімумів. Але “самі дії, вчинені чиновниками органів державної влади або місцевого самоврядування, тягнуть за собою стягнення штрафу в розмірі від п’ятдесяти до ста неоподаткованих мінімумів доходів громадян”, – говорить у поправках до закону “Про громадянство”, які парламент ухвалив в жовтні 2012 року [10].

Природно, як і більшість речей у житті, наявність подвійного громадянства має неоднозначний характер, тому поміркуймо - Які переваги та недоліки подвійного громадянства?

Аргументи сторони “За”

“Проживання виключно в країні твого розуму [народження] чи серця завжди буде обмеженим і обмежуючим досвідом. Найуспішніші серед нас мають подвійне громадянство”

Білл Кроуфорд, комік та науковець [1]

1. Політичні та соціальні права

Біпатрид має право брати участь у громадському житті обох держав. Наприклад, у США та Великобританії це означає, що людина зможе голосувати на виборах. Будучи частиною країни, в якій людина може голосувати, вона має право впливати на рішення на місцевому та національному рівнях. До того ж, людина може мати доступ до двох систем соціальних служб, може голосувати та може балотуватися в обох країнах (якщо це дозволяє закон). Біпатриди також можуть працювати в обох країнах, не потребуючи дозволу на роботу або **візи**.

2. Право власності

Подвійне громадянство означає також можливість володіння майном в обох країнах. Багато країн не дозволяють іноземцям купувати **нерухомість**. Як законний громадянин двох країн, людина зможе придбати майно в одній або обох країнах.

3. Здоров'я та освіта

Подвійне громадянство - це можливість жити в країні з покращеним рівнем охорони здоров'я. Багато країн, які пропонують громадянство, надають доступ до надійних, першокласних систем охорони здоров'я, здатних повноцінно підтримувати громадян у складні часи. Деякі країни, такі як Німеччина, пропонують безкоштовну освіту для своїх громадян. Молоді сім'ї з дітьми шкільного віку або студенти, зокрема, можуть також користуватися значними **пільгами**, коли вони є громадянами держави.

4. Особиста та професійна безпека

Оскільки багато держав переживають політичні кризи, соціальні заворушення та економічні проблеми, подвійне громадянство може стати ключем до життя в країні, де захищаються громадянські свободи, а соціально-економічна та політична стабільність вже досягнута.

5. Спрощення відвідування інших країн

Подорожі стають набагато простішими з кількома паспортами. Складні заявки на отримання візи стають зайвими, людина може насолоджуватися безвізовим режимом

або поїздкою до багатьох країн, які, можливо, були б недоступні. Також наявність паспорта громадянина усуває необхідність отримання довгострокових віз.

6. Культурне різноманіття

Люди з подвійним громадянством мають доступ до двох країн і двох культур. Можуть дізнатися про культуру нового місця та просувати цю країну за кордоном.

Аргументи сторони “Проти”

“Подвійне громадянство - стан, що заслуговує на жалість. Це рівнозначне тому, щоб не мати Батьківщини взагалі”

*Іслам Карімов - узбецький державний діяч,
президент Узбекистану (1990-2016) [7]*

1. Подвійне право голосу

Часто за законодавством різних країн особи з подвійним громадянством можуть голосувати в двох країнах. Це підриває основний принцип рівності громадян, який виражається “одна людина, один голос”.

2. Подвійні зобов'язання

Як громадянин двох країн, особа зобов'язана перед законодавством обох країн. При цьому в кожній з країн можуть існувати вимоги, які неможливо виконати одночасно. Наприклад, існує ризик, що людина може бути подвійно зобов'язана пройти військову національну службу.

3. Подвійне оподаткування

У подвійного громадянина мають місце подвійні податкові зобов'язання. Наприклад, для осіб, які є подвійними громадянами США та іншої країни, США встановлює податки для своїх громадян за доходи, зароблені в будь-якій точці світу.

4. Ймовірний конфлікт стосовно дипломатичного захист осіб, які мають подвійне громадянство

Кожна держава має право захищати своїх підданих від дій, що суперечать міжнародному праву, вчинених іншою державою. У випадку подвійних громадян може виникнути певна суперечка щодо того, яка держава може надати правовий захист. Так, відповідно до статті 3 Гаагської конвенції, прийнятою ще Лігою Націй 12 квітня 1930 р., держава не може надавати дипломатичний захист будь-кому із своїх громадян від іншої держави, громадянином якої така особа також є. При знаходженні в третій країні особа,

яка має громадянство двох і більше країн, розглядається як така, що має тільки одне громадянство [11].

5. Обмеження для деяких форм зайнятості та професійної діяльності.

Окрема професійна діяльність може бути заборонена для біпатрида внаслідок обмежень тієї чи іншої держави, що стосуються доступу до секретної інформації чи зайняття державних посад.

6. Можливі юридичні колізії

Як подвійний громадянин, людина зобов'язана законодавством двох країн, і кожна з них має право застосовувати до неї свої закони. Якщо особа вчинила злочин (або її звинувачують у скоєнні злочину), визначення за законами якої з країн її мають судити, може ускладнитися.

Висновок

Питання впровадження подвійного громадянства є справді досить суперечливим, а іноземний досвід суттєво різниться між собою, але:

- з одного боку, отримуючи подвійне громадянство людина може отримати переваги та привілеї обох країн, доступ до соціального забезпечення, право голосу та можливість вільно змінювати місце проживання та роботи;

- з іншого боку, людина отримуючи подвійне громадянство може отримати подвійні зобов'язання, подвійне оподаткування, обмеження для окремих форм діяльності та юридичні колізії.

Глосарій

- **Біпатризм (множинне (подвійне) громадянство, поліпатризм)**: це правове становище фізичної особи, яка одночасно перебуває у громадянстві двох чи більше країн.
- **Віза**: окремий дозвіл на в'їзд особи на територію країни на чітко визначений термін, що видається відповідними органами тієї чи іншої країни. Не є гарантією в'їзду до країни.

- **Громадянство:** стійкий юридичний зв'язок між особою та державою, що визначає їхні права та обов'язки.
- **Закон:** нормативно-правовий акт, що регулює найважливіші суспільні відносини шляхом встановлення загальнообов'язкових правил.
- **Натуралізація:** процес надання іноземцю громадянства певної країни уповноваженими на те органами. Буває: за законом та за заявою.
- **Нерухомість:** це майно, земельні ділянки, будівлі, споруди чи інші об'єкти, переміщення яких неможливе без нанесення значної шкоди їх вартості і призначенню.
- **Пільги:** це переваги, що надаються особі (або групі осіб) порівняно з іншими громадянами і встановлюються законодавством чи іншими документами.
- **Подвійне оподаткування:** сплата однією особою податків одного й того ж виду у той же проміжок часу.
- **Санкція:** загроза покарання за невиконання закону або правила.
- **Шлюб:** сімейний союз, юридична форма людських взаємин, яка визначає їхні взаємні права та обов'язки, а також їхні права та обов'язки щодо дітей.
- **Юридичні колізії:** розбіжність або суперечність між різними нормативними документами, що стосуються одних і тих же сфер життя, а також між повноваженнями органів влади.

Подвійне громадянство - Список використаних джерел та літератури

1. Crawford B. Quotes [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.billcrawfordphd.com/quotes/>
2. Gellhorn M. Selected Letters. Quotes [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.goodreads.com/quotes/1229024-citizenship-is-a-tough-occupation-which-obliges-the-citizen-to>
3. Kazmi H. What Are the Pros and Cons of Dual Citizenship [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.ksvisalaw.com/dual-citizenship-pros-cons/>
4. Spiro P. Dual Nationality: Unobjectionable and Unstoppable [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://cis.org/Dual-Nationality-Unobjectionable-and-Unstoppable>
5. Бусол О. Подвійне громадянство // Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1453:gromadyanstvo&catid=8&Itemid=350
6. Ганель Л., Оганесян К. Подвійне громадянство: різні країни, різні закони [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://bit.ly/37h5v67>
7. Горелик В. Двудукий Янус, или особенности национального гражданства [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://neuezeiten.rusverlag.de/2009/07/15/dvulikiy-yanus-ili-osobennosti-natsionalnogo-grazhdanstva-2/>
8. Капітоненко М. Подвійне громадянство: загроза, реальність чи вимушена необхідність // Міжнародний центр перспективних досліджень [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://icps.com.ua/assets/uploads/images/images/eu/2gr_a5_00.pdf
9. Конституція України // (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141)[Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
10. Лебідь Н. Дайте два. Чи запровадить рада подвійне громадянство?[Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://ua.112.ua/statji/daite-dva-chy-vvede-rada-podviine-hromadyanstvo-536418.html>
11. Романчук І. Подвійне громадянство в Україні: факти, міфи і правила існування // Протокол: юридичний інтернет-ресурс [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://protocol.ua/ua/podviyne_gromadyanstvo_v_ukraini_fakti_mifi_i_pravila_isnuvannya/